

Zanimljiva opažanja iz života nekih ptica u Hercegovini i u Bugarskoj.

Priopćio

Eugen pl. Pagliarucci, gradski geometar u Mostaru.

U Hercegovini u godinama 1901. i 1902.

Čavka (*Colaeus monedula* [L.], Dohle, Thurmkrahe) naći će se u čitavom mostarskom okružju jedino u dosta malenom području oko Blagaja i njegove najbliže okoline i to nikada u društvu sa srodnim vrstama ptica, izuzevši jedino svraku (Elster), dok je drugdje nahodimo skoro uvijek zajedno sa crnom vranom (gačac, kopac, Saatkrahe). Blagajska okolica, koju čavka sebi svake godine odabire za ljetno obitalište, daje joj obilne hrane u raznim vrstama žita. Nije mi dosada nspjelo da utvrdim, da li čavka svoja jaja izleže na tavanu tamošnjih kuća ili možda u dupljama okolnih stijena.

Planinsku čavku (*Pyrrhocorax alpinus* Koch, Alpendohle) posmatrao sam prigodom mojih lovačkih izleta po svoj okolini Mostara u kasnu jesen i u zimno doba. Dok ova ptica drugdje, na primjer u Sarajevu (što sam češće posmatrao za mojeg tamošnjeg sedamgodišnjeg boravka), u varoš dolazi samo onda, kad naprasno nastupi ljuta studen od 15 do 18° R., to se ona u Mostaru i njegovoj okolini svake godine pojavljuje već oko sredine septembra i to ponajprije u manjim, pa onda u većim skupovima. Rijetko da je iko drugi mogao planinsku čavku tako pomnjivo posmatrati u proljetno i jesenje doba ko ja, pošto ja u mojem položaju ko gradski geometar radim u prirodi od sredine marta do polovine novembra. — Prošle godine 1901. — bijaše to polovinom augusta — začudih se silno, kad sam obavljajući svoj posao u velikoj avliji ovdješnje više djevojačke škole zapazio velika jata ove lijepe i vanredno živahne ptice usred varoši Mostara. Bijaše to upravo u deset sati prije podne pri teškoj ljetnoj vrućini. Od jednom začuh dobro mi poznate glasove planinske čavke: čiri kri — čiri kriii i spazih, kako ta ptica u velikim jatima leti povrh varoši. Ova jata ostadoše u Mostaru samo kratko vrijeme, jer iza kako je poslije podneva pala sa grmljavinom obilna kiša, što potraja nekoliko sati, nestade ubrzo planinske čavke, tako da ni jedne već nije bilo u varoši, kad je kiša prestala padati. Ovu iznenadnu pojavu ove ptice, koja se inače za ljeta ovdje nikad ne vija, tumačim ja ovako: da je ovog dana u rano jutro u višim pojasima okolnih brda, gdje sebi planinska čavka za ljetnog doba odabire svoje stalno boravište, moralo biti bure i snijega pa da je ptica na

¹⁾ Ja пишем стуге мјесто стуге, јер нигдје у народу нијесам могао чути да се говори стуге, него све стуге и стугъльн.

kratko vrijeme odanle došla u niži topliji pojas i tako i u varoš. — U proljeću posmatrao sam planinsku čavku kroz čitavi mjesec mart sve do 10. aprila. Glavnija obitališta ove ptice u gradskom području, koja će najradije potražiti jesu one strme stijene u mahali Bjelušina i strme obale uz rijeku Neretvu.

U Bugarskoj u godinama 1892. do 1899.

Lastavica bregunica (*Clivicola riparia* [L.], Uferschwalbe). Prigodom mojih čestih lovačkih izleta uz donji Dunav u Bugarskoj posmatrao sam uz strme ilovaste obale te rijeke ovu pticu u takvom mnoštvu, da bih je — kad bi bila malena ko pčela — mogao prisposodobiti s rojevima pčela. Tamo gdje lastavica bregunica ima svoja legla, prorošetane su strme obale ko rešetko. Duplje, koje ptice udube u obalu, široke su 4 do 6 centimetara a duboke do 1½ metra. Tamošnja ilovača ima u mokrom stanju neke masne sastojine pa će to biti uzrok, što se one s ovim dupljama prorošetane strme obale za ljetnog suhog doba ne razruše pod pritiskom gornjih slojeva i pod teretom kola, koja se voze cestom, provedenom tik uz ovu obalu.

Bjelobrada čigra (*Hydrochelidon hybrida* [Pall.], Weissbartige Seeschwalbe). Kad sam se jednom oko polovine juna čamcem vozio po močvarama oko mjesta Tutrakana, zapazio sam množinu gnijezda ove vanredno lijepe i nježne ptice. Na širokim listovima vodene ruže (*Nymphaea lutea* L., Wasserrose), što plivaše površinom vode, ležala su po dva ko orah velika zelenkasta jajašca sa mrkim pjegama oko šiljastog vrška. Čini se da sunčana toplina pripomaže da se donekle ova jajašca izlegu. Ja bar nijesam nikad vidio da ptica sjedi na jajima, već se uvijek veselo kreće oko svojeg legla¹⁾. U ovom kraju našao sam legla ove čigre u velikom broju; obično je jedno leglo udaljeno od susjednih kakvih 4 do 5 metara. Jajašca leže djelomice izravno na mokroj površini lista. Na stotine letjele su bjelobrade čigre oko mene, kad sam se vozio po ovoj močvari.

Bijela roda (*Ciconia alba* Bechst., der weisse Storch) nalazi se posvuda u sjevernoj Bugarskoj tamo gdje ima poplava i uslijed istijeh močvara, i po varošima i po selima. Primjerice je bijela roda u varoši Tutrakanu sasvim obična ptica, koju tamošnje stanovništvo osobito voli upravo ko što i kod nas. Poznato je da leglo ove rode sastoji od 3 do 4 jaja. Tamošnji stanovnici kazivaše mi, pozivajući se na mnogogodišnja svoja posmatranja, da ženka izleže sva jaja, no čim se primjerice izlegoše tri mlade rode to će ženka iz gnijezda izbaciti jedno od njih. Ja sam u gornjoj mahali varoši Tutrakan, zvanio Šemereca pregledao više rodinih gnijezda i nikad nijesam u njima našao mlade ptice na nepar.

Crnu rodu (*Ciconia nigra* [L.], der schwarze Storch) zapazio sam u Bugarskoj samo u pojedinim eksemplarima za proljetnog doba u periodi njezinog dolaska a u blizini ovecih bara po hrastovim šumama.

Breguljac ili pčelarica (*Merops apiaster* L., Bienenfresser) obična je ptica po čitavoj okolini Tutrakana pa i u čitavom ovom srezu, koji obuhvata na kakovih 25 kv. kilometara ravnih 45 sela. U tom kraju nalazi breguljac dovoljno hrane (razne insekte) i prikladna mjesta za svoja gnijezda; no dok bjelobrada čigra odabire za svoja legla ilovaste obale Dunava, smješta breguljac svoja gnijezda us tijenama ilovače po udaljenijim uzvisinama i usjeklinama. Ptica dolazi u isto doba ko i vuga (Pirol) krajem aprila a odseliće oko polovine septembra.

Kugara (*Bombycilla garrula* L., Seidenschwanz). Godine 1894. bila je u Bugarskoj vrlo oštra zima. Kad sam mjeseca januara po vinogradima na uzvisinama kraj Tutrakana lovio zečeve, zapazio sam jato od više stotina ove sjeverne ptice i ubio sam nekoliko komada, no nijesam je na žalost mogao preparirati zbog pomanjkanja nužne spreme. Dodajem da ta ptica ima dovoljne hrane po okolnim šumama u svakovrsnim bobicama, koje najvole žderati.

Za mojeg sedamgodišnjeg boravka u Tutrakanu zapazih kugaru samo u zimi 1894., i to samo jednog dana.

¹⁾ To je tek posljedica, što je posmatrač uznemirio pticu, koja inače marljivo sjedi na svojim jajašcima ko i druge ptice. *Uredništvo.*